

Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika u govoru i pismu

Tončić, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:322859>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA KROATISTIKU

DIJANA TONČIĆ

**RAZGOVORNI STIL HRVATSKOGA STANDARDNOG
JEZIKA U GOVORU I PISMU**

DIPLOMSKI RAD

PULA, 2015.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA KROATISTIKU

DIJANA TONČIĆ

**RAZGOVORNI STIL HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA U
GOVORU I PISMU**

Diplomski rad

JMBAG: 0303021252

SMJER: Hrvatski jezik i književnost

PODRUČJE: Teorija standardnoga jezika

MENTORICA: Doc. dr. sc. Blaženka Martinović

Pula, prosinac 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Dijana Tončić, kandidatkinja za magistru hrvatskoga jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli,

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. FUNKCIONALNO RASLOJAVANJE	7
3. RAZGOVORNI FUNKCIONALNI STIL STANDARDNOGA JEZIKA	12
4. LEKSIČKA RAZINA RAZGOVORNOGA STILA.....	16
4. 1. Kolokvijalizmi	16
4. 2. Žargonizmi	18
4. 3. Poštapalice.....	20
4. 4. Vulgarizmi i psovke	20
4. 5. Dijalektizmi	21
5. RAZGOVORNI STIL STANDARDNOGA JEZIKA NA PLANU GOVORA I NA PLANU PISMA.....	23
5. 1. Razgovorni stil standardnoga jezika u govoru	24
5.2. Razgovorni stil hrvatskoga jezika u govoru	31
5.3. Razgovorni stil standardnoga jezika u pismu	33
5.4. Razgovorni stil hrvatskoga jezika u pismu	36
6. ZAKLJUČAK.....	39
LITERATURA.....	41
IZVORI	43
SAŽETAK.....	44

1. UVOD

Jezik se raslojava na svoje podsustave, varijetete. Varijeteti predstavljaju načine na koji se jezik može realizirati. Takvih je načina mnogo i svaki je od njih specifičan. Raslojavanje jezika u novije vrijeme budi zanimanje za istraživanja i proučavanja zbog shvaćanja o kompleksnosti i sveobuhvatnosti jezika. Funkcionalno raslojavanje samo je jedan vid jezičnoga raslojavanja, no vrlo ga je teško opisati. Popisati situacije u kojima se jezik raslojava po svojim funkcijama težak je i nikad dovršen zadatak.

Razgovorni funkcionalni stil samo je jedan dio funkcionalnoga raslojavanja jezika i s obzirom na funkciju od ostalih se stilova razlikuje. Funkcija jezika koja omogućuje svakodnevnu komunikaciju potječe od razgovornoga funkcionalnog stila. Razgovorni funkcionalni stil realizira se u obitelji, na tržnici ili u ulicama, ali i na mnogim drugim mjestima. Razgovorni funkcionalni stil jednim dijelom pripada standardnom hrvatskom jeziku (u okviru kolokvijalizama), no većim dijelom ne pripada (u okviru dijalektizama, vulgarizama, žargonizama itd.). Dakle, nalazi se na rubnome dijelu standardne norme. Ovaj rad počiva na razdiobi stilova predstavljenoj u knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* autorica Anđele Frančić, Lane Hudeček i Milice Mihaljević. Razgovorni funkcionalni stil nedovoljno je proučen. Ono o čemu literatura najčešće govori vezuje se uz razgovorni funkcionalni stil u pismu, govor se gotovo zanemaruje što je proturječno samo sebi: govor je najčešća realizacija razgovornoga funkcionalnog stila!

Ovim radom želimo pokazati da se o razgovornome funkcionalnom stilu može govoriti na razini standarda ili izvan njega te rasloženo u govoru i pismu.

Razgovorni funkcionalni stil standardnoga jezika upoznat ćemo pozivajući se na radove jezikoslovaca koji su se njime bavili (Lada Badurina, Marina Katnić-Bakaršić, Anđela Frančić, Lana Hudeček, Marina Kovačević, Milica Mihaljević, Josip Silić i drugi) i time ćemo utvrditi teorijski okvir. Proučavat ćemo i odnos ostalih stilova sa stilom kojemu se posvećujemo. Odredit ćemo i lekseme (kao najprepoznatljiviji dio razgovornoga stila) koji su karakteristični za razgovorni funkcionalni stil u okviru standarda ili izvan njega.

U praktičnome dijelu rada prikazat ćemo primjere razgovornoga funkcionalnoga stila hrvatskog standardnog jezika i primjere razgovornoga stila hrvatskoga jezika u govoru i

pismu, na temelju vlastitoga istraživanja. U okviru razgovornoga stila standardnoga jezika snimit ćemo razgovor studenata četvrte godine studija Hrvatski jezik i književnost u Puli, a u okviru razgovornoga stila hrvatskoga jezika neobavezan razgovor dviju prijateljica. Primjere za pisani razgovorni stil standardnoga jezika preuzet ćemo s vlastite e-pošte u okviru dopisivanja s kolegama studentima o fakultetskim obavezama već navedenoga studija. Primjere za pisani razgovorni stil hrvatskoga jezika preuzet ćemo s internetskih stranica Foruma u kategorijama *Ljubavna frka* i *Frizura*.

U radu se želi pokazati kako se govor (standardni i nestandardni) i pismo u razgovornome funkcionalnom stilu razlikuju te kako ih treba zasebno proučavati, ali zajedno svrstavati i uspoređivati. Dakle, baviti se različitostima u jedinstvu.

2. FUNKCIONALNO RASLOJAVANJE

Jezične varijetete općenito raslojavamo na dijatopijske (dijalekti), dijastratičke (sociolekti), dijafazijske (registri i žanrovi) i dijakronijske (povijesna razdoblja jezika). (Coseriu 2011.) Dijafazijski se varijeteti dalje dijele na govoreni i pisani vid jezika te na domene jezika.

Funkcionalno raslojavanje jezika proučavali su lingvisti Praške lingvističke škole i američki pragmalingvisti. Učenja Praške škole u nas su zastupljenija unatoč nedostacima među kojima su najvažnija uglavnom dosljedno zanemarivanje govorenoga ostvaraja jezika i negativna usmjeravanja na apstraktni jezik. Teorija funkcionalnih stilova počiva na zamisli o standardnome jeziku kao jedinstvu različitih jezičnih ostvaraja objedinjenih pojmom standardnoga jezika koji funkcioniraju kao podsustavi, *podjezici*. Naime učenje je to koje smatra da se standardni jezik u svakoj životnoj situaciji ostvaruje na svoj način. Takav je teorijski okvir fleksibilan i osjetljiv na jezičnu upotrebu u životnim situacijama te donosi popise odstupanja od značajki funkcionalnih stilova. No takva otvorena i dinamična teorija ima i neke svoje negativne strane. Na početku možemo istaknuti pitanje kriterija podjele na životne/komunikacijske situacije te na funkcionalne stilove standardnoga jezika. Stabilnost takve podjele također je upitna s obzirom na pretapanja među stilovima. Samim se time opravdanost i utemeljenost takve podjele dovodi u pitanje. Navode se ovi stilovi: znanstveni, administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književnoumjetnički i razgovorni. Naime za prva je tri funkcionalna stila lako utvrditi u kojim se situacijama i na koji način ostvaruju, no isto ne možemo ustvrditi za posljednja dva stila (književnoumjetnički i razgovorni) i to dodatno rasvjetljava negativnosti takve podjele te nalazimo dobre razloge za propitivanju dvaju posljednjih stilova. Razgovorni je stil primarno određen usmenim planom realizacije, a kasnije se njegova usmenost povezuje s životnim situacijama. Riječ je o jeziku privatne komunikacije. On je sveprisutan i u njemu ima najviše „izama“. Približava se književnoumjetničkome jeziku s obzirom na odsutstvo norme ili ležeran stav prema njoj. Propitivanja teoretičara o razgovornome stilu dobar su povod da se njime počnemo više baviti. Razgovorni funkcionalni stil kako je definiran u teoriji funkcionalnih stilova i

funkcionalnoj stilistici mogao bi se smatrati privatnim jezikom (diskursom). (Badurina 2008.¹)

Da bi se ispravile negativnosti upoznate podjele, počelo se tražiti bolji pristup proučavanju funkcionalnoga raslojavanja. I tu se javljaju američki pragmalingvisti. Oni su proučavali društveni okvir i njegov odnos prema govoru i to se pokazalo kao uspješnije upoznavanje raslojavanja jezične stvarnosti, iako njihovi pogledi na to nisu posve ujednačeni. Oni raspravljaju o pojmovima *domena*, *registar*, *žanr* i *stil*. Domena se odnosi na kontekst; registar na jezični varijetet koji je funkcionalno povezan s točno određenim kontekstom ili točno određenom situacijom te ovisi o lingvističkim osobinama; žanr na ustaljene fraze, zadani raspored teksta i formata; stil na individuu koja proizvodi neki tekst (Biber i Conrad 2009). Taj se pristup bavi konkretizacijom jezika kao sustava te jasnim razlikovanjem govorenoga i pisanoga ostvaraja. U radu to ostavljamo po strani te se služimo tradicionalnom podjelom na funkcionalne stilove.

Hrvatska stilistika počiva na učenjima Praške škole na kojima se razvila funkcionalna stilistika, danas dominantna. Josip Silić izradio je fonostilističku strukturalističku podjelu koja je odmah prihvaćena i prezentirana kasnije u monografiji *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. On razlikuje znanstveni, administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književnoumjetnički i razgovorni stil. Njegova je podjela obuhvatna i operativna te je kao takva ušla u programe za četvrti razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola (često je nazivaju i „školskom podjelom“). No tu podjelu pripadnici akademskoga kruga stilistike smatraju pojednostavljenom i nejasno razgraničenom te krutom. Poznavajući i prednosti i nedostatke takve podjele, autorice knjige *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* Anđela Frančić, Lana Hudeček i Milica Mihaljević prihvaćaju takvu podjelu. Branko Tošović sa Sveučilišta u Grazu donosi još jednu strukturalističku podjelu (premda manje zastupljenu) koja objedinjuje pet već navedenih stilova i međustilove nastale miješanjem stilova (scenaristički, esejistički, reklamni, memoarski, oratorski i epistolarni).

Najdetaljniju podjelu donosi nam Marina Katnić-Bakaršić s Univerziteta u Sarajevu u svojoj knjizi *Stilistika*. Ona razlikuje stilove i podstilove. Stilovi koje ona izdvaja jesu znanstveni, publicistički, razgovorni, administrativni i književnoumjetnički. Znanstveni se stil dijeli na znanstveni i znanstveno-udžbenički podstil, a književnoumjetnički na prozni podstil,

¹ Vidi: <http://www.hrvatskiplus.org/>; preuzeto 29. kolovoza 2015.

podstil poezije i podstil drame. Otprije poznati publicistički stil ona razdvaja na žurnalistički i publicistički podstil. Publicistički dijeli na podstilove: publicistički podstil, znanstveno-popularni podstil, memoarski podstil i književno-publicistički podstil. Autorica izdvaja još i sakralni stil, reklamni stil, stripovni i retorički stil i time unosi bitne promjene u stilistička proučavanja.

Knjiga *Raslojavanje jezične stvarnosti* autorica Marine Kovačević i Lade Badurina donosi drugačiji pristup funkcionalnim stilovima stoga ćemo se toj knjizi u većoj mjeri posvetiti. Autorice stilove nazivaju diskursima i smatraju vrlo važnim raslojavanje na jezične planove (plan govora i plan pisma). Započinju definiranjem jezika kao funkcije te razmatranjem govora i pisma u okviru jezika. Problematiziraju i pojam diskursa te grananje diskursa na razgovorni i pisani. Smatraju da svaki diskursni tip može pripadati nekoj diskursnoj domeni (recimo akademski diskurs može pripadati domeni specijaliziranoga diskursa). Dakle, autorice predlažu horizontalnu diferencijaciju i vertikalnu diferencijaciju. Spominju i globalnu pragmatičku razinu koja djeluje po diskursnim tipovima u globalne svrhe, nasuprot pojedinačnoj pragmatičkoj razini koja se tiče diskursa pojedinca. Globalnu razinu zanima *kako govoriti*, a pojedinačnu *što govoriti*. Napominju i kako se opredjeljuju za pojam razgovornoga diskursa koji spada u vertikalnu klasifikaciju i koji u sebi može imati različite žargone (recimo politički žargon). Tradicionalnu podjelu na funkcionalne stilove smatraju plošnom te je problematiziraju. Diskursi o kojima one govore jesu: **privatni diskurs, javni diskurs, specijalizirani diskurs, multimedijalni diskurs**. Vrlo detaljno pristupaju svakome od njih, a na kraju donose i intradiskurzna i interdiskurzna prožimanja. Prožimanja postoje zbog toga što se govor mijenja, a diskursna polja gibaju. Poruke možemo odaslati u privatnu, javnu, specijalističku i multimedijalnu sferu. Ljudi te sfere upotrebljavaju i miješaju s vlastitim govorom. Kretanje govora ostvaruje se intradiskurzivno (unutar jednoga tipa diskursa) i interdiskurzivno (među različitim tipovima diskursa) te uz pomoć intradiskursnoga i interdiskursnoga glasa. Diskursne je tipove nemoguće odvojiti jedne od drugih te su njihovi tekstovi nužno intertekstualni (povezani s ostalim tekstovima) i intermedijalni (povezani s različitim kodovima) (Kovačević i Badurina 2001: 12 - 210)

Razgovorni se funkcionalni stil standardnoga jezika ne da čvrsto odijeliti od ostalih stilova pa su stoga prisutne interferencije koje su također zanimljive za proučavanje. Utjecaj je razgovornoga stila u standardu ili izvan njega na slobodnije žanrove novinarsko-publicističkoga stila znatan zbog stupnja individualnosti i želje za ulaskom u nečiju privatnu

sferu. Uzmimo za primjer intervju, razgovor sa svrhom upoznavanja neke osobe. Promatrajući intervju na internetskim stranicama *Večernjeg lista*², uvidjeli smo da se utjecaj razgovornoga stila hrvatskoga jezika ogleda ponajviše na leksičkoj razini. Anglizmi su i žargonizmi u tim razgovorima brojni (*cheeseburger, cheesecake, show, stand up, slide, smartphone, OK, haking, fotka, fora, fejs ...*). Utjecaj razgovornoga stila standardnoga jezika vidljiv je na semantičkoj razini, i to u okviru prenesenoga značenja (*Njihov trud otišao je u vjetar., Kad stavim zadnju točku na lik..., Tamo si ogoljen ...*). Utjecaj je razgovornoga stila standardnoga jezika na ortoepsku razinu najsnažniji u usmenim intervjuima.

Čitajući kratke priče³ s natječaja *Večernjeg lista* također otkrivamo utjecaj razgovornoga stila hrvatskoga jezika (iako mnogo manji nego u intervjuima) i to uglavnom na karakterizaciju likova (vozač autobusa: *I što se desilo?, Ne mogu mu dat 20 kuna ...*). No tu već zalazimo u prostor književnoga i umjetničkog izbora autora. Razgovorni stil standardnoga jezika u koserijama i kolumnama *Večernjeg lista* prepoznaje se na semantičkoj razini (*izbori kucaju na vrata, pravila se kroje, Bojim se da nas kabaret s ulice ne prestigne u angažmanu.*)⁴.

Utjecaj razgovornoga stila standardnoga jezika na administrativni stil možemo primijetiti slušajući tumačenja zakona ili pravilnika u javnim službama (primjerice u poreznoj upravi). Rečenice se krata te prelaze u nezavisnosložene da bi bile razumljivije (*Morate najprije prikupiti dokumente u gradu. Kad to završite, dođite.*).

Razgovorni funkcionalni stil standardnoga jezika utječe i na znanstveni stil. To se najbolje može vidjeti, odnosno čuti, u raspravama nakon izlaganja znanstvene teme. Rasprave često postaju žustre i pribjegavaju konverzaciji sklonoj razgovornome stilu standardnoga jezika, primjerice: *Niste me razumjeli! Čujete li što Vam govorim?*. Na naglasnoj razini

² Preuzeto s: <http://www.vecernji.hr/tag/intervju-4920/p18>, 21. rujna 2015.; <http://www.vecernji.hr/drustvene-mreze/zvijezda-emisije-tvoje-lice-zvuci-poznato-moj-imaginarni-decko-jako-je-tolerantan-972213>; 21. rujna 2015.

³ Preuzeto s: <http://www.vecernji.hr/kratkaprica/jasminka-domas-matilda-putuje-na-more-1016845>; 21. rujna 2015.

⁴ Preuzeto s: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/podrzi-protivnika-i-zaradi-bod-u-gostima-1025173>, 21. rujna 2015.; <http://www.vecernji.hr/kazaliste/vitez-strah-me-da-nas-prosvjedni-kabaret-s-ulice-ne-nadjaca-265087>, 21. rujna 2015.

najočitije je u vidu silaznoga tona na nepočetnome slogu ili u prijelazau prema dinamičkome naglasnom sustavu, što nikako ne bi trebalo biti odlikom akademske zajednice.

Utjecaj razgovornoga stila standardnoga jezika na književnoumjetnički stil ovisi o želji ili potrebi autora književnoga djela; i obrnuto. Uglavnom se utjecaj, kako smo već naveli, vidi u karakterizaciji likova (npr. djelo *Smrt u tuđini: Bojam zidove.*).

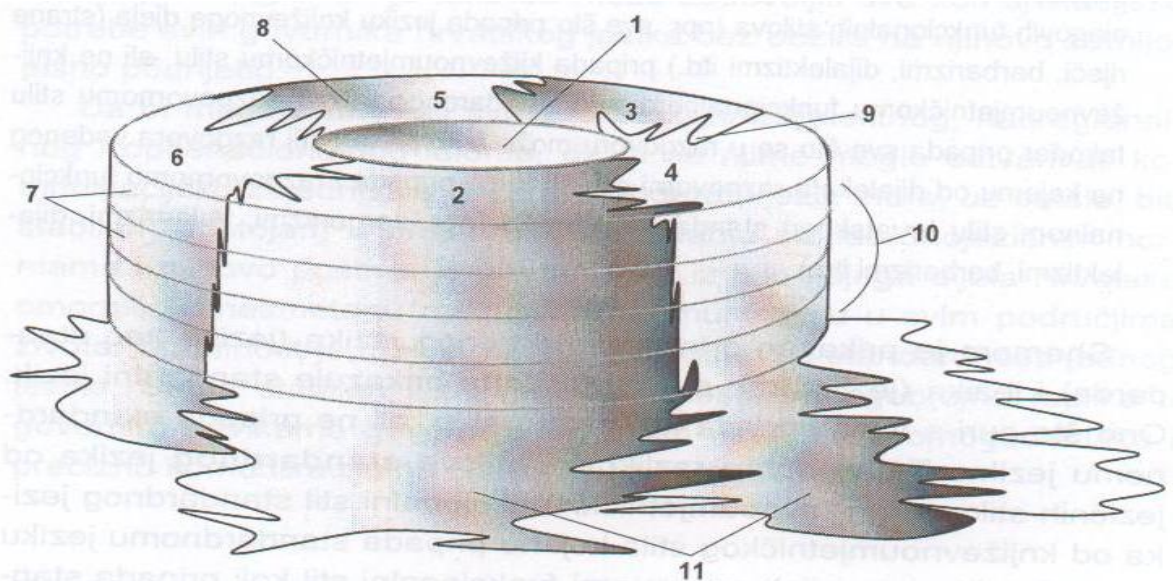
Teme novijih istraživanja razgovornoga stila vezane su uz govor mladih, reklame, slobodnije žanrove novinarsko-publicističkoga stila, društvene mreže i sport koje je moguće povezati s razgovornim stilom. Autori koji se time bave jesu Diana Stolac, Vladimir Bjelobrk, Slavica Vrsaljko, Danijel Vilček i Sanda Lucija Udier.

Za govor mladih karakteristične su riječi stranoga podrijetla kojima se oni često i rado koriste (naročito iz engleskoga jezika; smatraju ga prestižnim jezikom), vulgarizmi i žargonizmi. (Stolac, 2003.) Žargonizmi i anglizmi karakteristični su i za modne časopise te slobodnije žanrove novinarsko-publicističkoga stila (kolumna, kratka priča, kozerija, intervju) koji se odlikuju visokim stupnjem individualnosti. Mjesta u kojima se prepoznaju značajke razgovornoga stila u novinarsko-publicističkome stilu tiču se uglavnom leksičke razine. (Vrsaljko, 2011.) Strani izrazi česti su i u reklamnim porukama koje su od svih stilova najprisutnije u novinarsko-publicističkome i razgovornome stilu. (Bjelobrk, 2009.) Prevlast žargonizama i anglizama vidljiva je i na društvenim mrežama, naročito na *Facebooku*. Zapravo se dade zaključiti kako je jezik *Facebooka* svojevrsna preslika razgovornoga stila u virtualni svijet. (Vilček, 2014.) Najznačajnija obilježja razgovornoga stila prisutna u jeziku sporta tiču se također leksičke razine, i to kolokvijalizama (*Razmontirao je vodeću momčad.*) i žargonizama (*centrirati, centaršut*).⁵

⁵ Preuzeto s: www.ffzg.unizg.hr/tzk/jgosnik/wp-content/uploads/.../jezik-sport1.docx; 8. rujna 2015.

3. RAZGOVORNI FUNKCIONALNI STIL STANDARDNOGA JEZIKA

Razgovorni stil, kao i svi stilovi, ima svoje zakonitosti. (Silić, 2006: 108) Njegove su značajke nepripremljenost, neslužbenost i jednostavnost te neposredna komunikacija, najčešće u dijalogu. (Silić i Pranjković 2007: 386) Razgovorni jezik odlikuju razgovorni naglasci (uglavnom silazni izvan početnoga sloga ili dinamični naglasni sustav) i razgovorni leksik (kolokvijalizmi, poštapalice, dijalektizmi, vulgarizmi, barbarizmi, žargonizmi). Razgovorni stil standardnoga jezika ne uključuje sve nabrojene odlike (primjerice vulgarizme, dijalektizme, barbarizme, žargonizme), obilježen je ponajviše kolokvijalizmima. Stil je svakodnevnoga života, nepripremljen, prirodan, familijaran, pun emocionalnih i ekspresivnih izraza te mimike i geste. Moguće ga je simbolično prikazati kao „dio torte“ (za razliku od stilova jezika koji se slikovito prikazuju kao krema koja se prelijeva oko torte), a tako se, zorno, prikazuje i u literaturi (Francić, Hudeček, Mihaljević 2006.):

- 1 neutralni standardni jezik zajednički svim funkcionalnim stilovima
- 2 književnoumjetnički funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika
- 3 razgovorni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika
- 4 publicistički funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika
- 5 administrativni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika
- 6 znanstveni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika

Prikaz 3. 1. *Prikaz stilova jezika i stilova standardnoga jezika* (prema knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*)

Brojem 7 označeni su žanrovi unutar stila, brojem 8 elementi stila koji pripadaju standardu, brojem 9 granice među stilovima koje nije lako odvojiti, brojem 10 rubni slojevi jezika, odnosno kolokvijalizmi, a brojem 11 sve ono što ne pripada standardu (primjerice žargonizmi, vulgarizmi, dijalektizmi, ...).

Razgovorni je stil standardnoga jezika na **fonološkoj razini** obilježen povećanom brzinom govora te redukcijom. (Katnić-Bakaršić 2001: 94) Najprisutnija je redukcija završnoga infinitivnoga *i* (*radit*), ali i redukcija samoglasnika i suglasnika (*moro, reko, neko*). (Silić 2006: 108)

Morfološku razinu obilježavaju glagolska vremena prezent, perfekt i futur prvi (čak i na mjestima gdje bi trebao biti futur drugi); određeni oblik pridjeva na svim mjestima (*veliki problem*; neodređenost se označava članovima *jedan, jedna, jedno*); padežni nastavci bez navezaka (*visokog*); izjednačavanja instrumentala sredstva i društva (*Vozio sam se s autobusom.*); zamjene povratnih zamjenica posvojnim zamjenicama (*moju torbu*). Glagolski se prilozi ne upotrebljavaju. (Silić 2006: 112)

Razina sintakse obilježena je uzrečicama i poslovicama (*Kud koji mili moji*) koje proizlaze iz narodne tradicije te tako tvore šablonizirane izraze. Redosljed je riječi slobodniji nego u ostalim funkcionalnim stilovima te odstupa od ritmo-melodijskih zakonitosti, a uloga je uvodnih rečenica oslabljena (prisutno je čak i obezosobljavanje). (Silić 2006: 118) Na razini sintakse svojstvene su i nezavisnosložene (*Hodam i pjevam.*) i bezvezničke rečenice (*Radim, mislim, umirem.*) te neodređene zamjenice najčešće u kontekstu razgovora (primjerice *Nešto ću pojest.; Zvat ću nekog.*). (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2006: 242) Razinu sintakse obilježavaju i anaforički (objašnjenje mehanizma, a zatim: *Taj mehanizam bio je uspješan.*) i kataforički elementi (*Naruči mi jedan dupli.*; kasnije se doznaje da je riječ o *viskiju*). (Katnić-Bakaršić 2001: 96)

Za **razinu tvorbe riječi** važno je istaknuti da je razgovorni jezik općenito tvorbeno otvoren prema raznim oblicima (*Taj tvoj kompjuterčić baš i ne valja., Dodaj mi vegeticu.*). (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2006: 241)

Leksičku razinu razgovornoga stila standardnoga jezika obilježavaju ponajviše kolokvijalizmi, rubni dijelovi standardne norme⁶. Tu razinu standardnoga jezika karakteriziraju i metafore, i antroponimi te emocionalno ekspresivni izrazi. Emocionalno-ekspresivan karakter potiču čestice (*evo, eto*), usklične rečenice (*Da!*), univerzalna sredstva odobravanja (*Super!*), intonacija (*Aperitiv?*). Leksičku razinu razgovornoga stila hrvatskoga jezika⁷ obilježavaju žargonizmi, omalovažavajuće, pogrdne i nepristojne riječi (*rogonja*) te augmentativi (*papirina*), pejorativi (*budala*), hipokoristici (*sekica*) i poštapalice (*ono*). (Silić i Pranjković 2007: 386 – 390)

Na **semantičkoj razini** vidljive su promjene u značenju riječi (primjerice *bitan* postaje *važan*, *biti* postaje *tući*, ukida se razlika između prijedloga *radi* i *zbog*). (Silić i Pranjković 2007: 390)

Na **razini teksta** razgovorni je funkcionalni stil u standardu obilježen neupravnim govorom i subjektivnošću. (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2006: 242)

Na **razini naglaska** stilu jezika pripada govor s dinamičkim naglaskom, a stilu standardnoga jezika govor s melodijskim naglascima, ali koji nisu prema pravilima raspodjele (pravila raspodjele naglaska jesu: jedna riječ može imati samo jedan naglasak, jednosložne riječi mogu imati samo silazne naglaske (*pûž*), u središnjemu slogu višesložnih riječi može stajati samo uzlazni naglasak (*slušatèljstvo*), na pravomu slogu mogu stajati sva četiri naglaska (*žèna, kùća, rúka, zlâto*), na zadnjemu slogu riječi ne bi smio stajati naglasak).

Mimike i geste također su razina (iako ne jezična) na kojoj možemo promatrati razgovorni stil standardnoga jezika. I mimike i geste pomažu usmenoj realizaciji i omogućavaju veliku eliptičnost. Gestikulacija se u usmenome govoru smatra prirodnom. Mimike i geste u razgovornome stilu dolaze kao pratnja verbalnoj komunikaciji ili kao zamjena za verbalnu komunikaciju. Prema tome na koga se referiraju, geste mogu biti *ja-geste, ti-geste, mi-geste, vi-geste*. U korištenju gesta postoje individualne i grupne razlike. Individualne se razlike vežu uz govornika kao individuu, a grupne su razlike kulturno uvjetovane (postoje čak i stereotipi o tome, primjerice grupu Talijana možemo prepoznati i izdaleka prateći njihove česte pokrete rukama tijekom razgovora). Geste ne donose ista

⁶ Njima se posvećujemo dalje u radu.

⁷ Tomu se također posvećujemo dalje u radu.

4. LEKSIČKA RAZINA RAZGOVORNOGA STILA

Za detaljnije proučavanje razgovornoga stila najpogodnija je leksička razina, najupečatljivija je i razina je po kojoj se razgovorni stil od ostalih stilova razlikuje (pored ortoepske razine). Budući da su leksemi karakteristični za razgovorni stil u okviru standarda ili izvan njega brojni, posvećujemo im poglavlje. Saznat ćemo nešto više o kolokvijalizmima razgovornoga stila standardnoga jezika, ali i nešto više o žargonizmima, vulgarizmima i psovkama, poštapalicama i dijalektizmima razgovornoga stila hrvatskoga jezika, jer jedno je od drugoga vrlo teško odijeliti u nesputanome govoru.

4. 1. Kolokvijalizmi

Kolokvijalizmi su, kao rubni dijelovi standarda, vrlo česti u stilu standardnoga jezika. To su riječi koje ljudi spontano izgovaraju, dijelom su uzusa; npr. *radiona* (umjesto *radionica*), *slastičarna* (umjesto *slastičarnica*), *dovažati* (umjesto *dovoziti*). (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2006.) Njima su zahvaćene sve razine, a ponajviše leksička. Kolokvijalizama u razgovornome stilu standardnoga jezika ima mnogo (i na morfološkoj, i sintaktičkoj razini, i na leksičkoj), a proučavali su ih većma savjetničari u 20. stoljeću (brojni su jezični savjetnici koji o tome pišu). O kolokvijalizmima i njihovim zamjenama slušamo redovito i na Hrvatskome radiju. Danas se jezični savjetnici također uglavnom bave kolokvijalizmima. Uloga je jezičnih savjetnika prije svega osvješćivanje važnosti jezične korektnosti i jezične kulture, a kolokvijalizmi tu imaju presudnu ulogu – znati ih prepoznati i služiti se njima ograničeno. Donosimo nekoliko najčešćih primjera kolokvijalizama iz jezičnih savjetnika (obradili smo savjetnike *Kako (ne)valja pisati*, *Govorimo hrvatski*, *Kako javno razgovarati hrvatski* i *Reci mi to kratko i jasno*).

Kolokvijalizmi na sintaktičkoj razini:

Dao sam mu na znanje. (umjesto *Obavijestio sam ga.*); *Ne dijelim tvoje mišljenje.* (umjesto *Ne slažem se s tobom.*); *Nisam u stanju to učiniti.* (umjesto *Ne mogu to učiniti.*).

Kolokvijalizmi na morfološkoj razini:

zamataati (umjesto *zamotavati*); *putevi* (umjesto *putovi*); *u nijednoj* (umjesto *ni u jednoj*); *idem kod brata* (umjesto *idem bratu*); *često puta* (umjesto *mного puta*); *Dobro večer!* (umjesto *Dobra večer!*); *najminimalniji* (umjesto *minimalan*); *piva* (umjesto *pivo*); *putem telefona* (umjesto *telefonom*); *vrijeme ističe* (umjesto *vrijeme istječe*); *zahvaliti se* u smislu prihvatiti (umjesto *zahvaliti*); *prije neki dan* (umjesto *prije nekoliko dana*); *udata* (umjesto *udana*); *glasovati* (umjesto *glasati*); *kutevi* (umjesto *kutovi*); *(lož-ulje umjesto loživo ulje)*; *preporučam* (umjesto *preporučujem*); *putevi* (umjesto *putovi*).

Kolokvijalizmi na leksičkoj razini:

Digao je novac iz banke. (umjesto *Uzeo je novac iz banke.*); *Ne ulazim u to.* (umjesto *Ne želim govoriti o tomu.*); *U kinu danas igra uzbudljiv film.* (umjesto *U kinu se danas prikazuje uzbudljiv film.*); *sipaj benzin* (umjesto *ulijevaj benzin*); *štur podatak* (umjesto *nedovoljan, nepotpun podatak*); *naglasiti* (umjesto *istaknuti*); *čaj od mente* (umjesto *čaj od metvice*); *familija* (umjesto *obitelj ili porodica*); *Holandija kao država* (umjesto *Nizozemska*); *hvala na pažnji* (umjesto *hvala na pozornosti*); *impresivan* (umjesto *dojmljiv*); *keš* (umjesto *gotovina*); *ličiti na majku* (umjesto *nalikovati na majku*); *lična karta* (umjesto *osobna iskaznica*); *nadležnost* (umjesto *mjerodavnost*); *nadovezati* (umjesto *nastaviti se na čije riječi*); *na ivici* (umjesto *na rubu*); *printer* (umjesto *pisač*); *spisak* (umjesto *popis*); *stepenice* (umjesto *stube*), *učešće* (umjesto *udio*); *uputstvo* (umjesto *uputa*); *zamolba za čin* (umjesto *molba za čin*); *zaobilaznica* (umjesto *obilaznica*); *advokat* (umjesto *odvjetnik*); *aerodrom* (umjesto *zračna luka*); *aplauz* (umjesto *pljesak*); *bijeli luk* (umjesto *češnjak*); *bina* (umjesto *pozornica*); *centralni* (umjesto *središnji*); *cifra* (umjesto *brojka*); *direktno* (umjesto *izravno*); *ekran* (umjesto *zaslon*); *ekskurzija* (umjesto *izlet*); *frižider* (umjesto *hladnjak*); *imitirati* (umjesto *oponašati*); *kriminalac* (umjesto *zločinac*); *muzika* (umjesto *glazba*); *najuriti* (umjesto *otjerati*); *neprijatno* (umjesto *neugodno*); *obiti* (umjesto *provaliti*); *oblačiti* (umjesto *odijevati*); *penzija* (umjesto *mirovina*); *potužiti se* (umjesto *požaliti se*); *prezentirati* (umjesto *predstaviti*); *promućkati* (umjesto *promiješati*); *raspušten* (umjesto *razuzdan*); *red u knjizi* (umjesto *redak u knjizi*); *sahrana* (umjesto *pogreb*); *sala* (umjesto *dvorana*) *sistem* (umjesto *sustav*); *stezati* (umjesto *stiskati*); *šampion* (umjesto *prvak*); *šnicla* (umjesto *odrezak*); *špica sezone* (umjesto *vrhunac sezone*); *tuča u krčmi* (umjesto *tučnjava u krčmi*); *uhapsiti* (umjesto

uhititi); *desiti se* (umjesto *dogoditi se*); *uvjerenje* (umjesto *potvrda*); *važi* (umjesto *vrijedi*); *54. strana* (umjesto *54. stranica*); *u potpunosti* (umjesto *potpuno*); *delikvent* (umjesto *delinkvent*); *momentalni* (umjesto *momentani* ili *trenutačni*); *bespotrebno* (umjesto *nepotrebno*); *čekaona* (umjesto *čekaonica*); *čitaona* (umjesto *čitaonica*); *dezorijentacija* (umjesto *nesnalaženje*); *ponovo* (umjesto *ponovno*); *gostiona* (umjesto *gostionica*); *zlatarna* (umjesto *zlatarnica*); *bojati* (umjesto *bojiti*); *bombonjera* (umjesto *bombonijera*); *cvjećarna* (umjesto *cvjećarnica*); *čistiona* (umjesto *čistionica*); *filter* (umjesto *filtar*); *garsonjera* (umjesto *garsonijera*); *išijas* (umjesto *ishijas*); *kazetofon* (umjesto *kasetofon*); *poanta* (umjesto *poenta*); *podsjetnica* (umjesto *posjetnica*); *kupaona* (umjesto *kupaonica*); *šema* (umjesto *shema*); *šizofrenija* (umjesto *shizofrenija*); *rengen* (umjesto *rendgen*).

4. 2. Žargonizmi

Žargonizmi uvelike obilježavaju leksičku razinu razgovornoga stila hrvatskoga jezika, a ne standarda. To su riječi pojedinih socijalnih skupina ljudi kojima se te skupine razlikuju od drugih skupina (*fakat* i slično). (Silić 2006: 108) Žargon je pojava širokoga raspona (*slang*, *argot*, umjetni jezik, vojnički, mornarski, školski, sportski, prosjački, lopovski) sa svrhom jezičnoga izdvajanja. On je parazitski jezik jer „deformira morfologiju i rječnik“ prirodnoga jezika (riječi se skraćuju, izobličuju, prilagođavaju i sl.). Žargon je među hrvatskom filologijom često smatran negativnom pojavom u društvu. On nije donio samo drugačiji jezik već i svjetonazor. Žargon ipak ne treba protjerivati, ali ni postavljati na mjesta za koja nije dostojan. (Težak 1990: 29) Žargon ima više funkcija, iskazuje pripadnost grupi, pokazuje bijeg od klišeja i/ili autoriteta. On se javlja i u ostalim stilovima, primjerice u književnoumjetničkim djelima ili u reklamama. Žargonizmi mogu biti domaćega ili stranog podrijetla (primjerice *trnuti* u značenju dosađivati se ili *biti in* u značenju biti popularan). Žargonizmi mogu biti i nizovi frazema (*boli glava, furati s nekim*). (Katnić-Bakaršić 1999: 83) S obzirom na to da se žargon ostvaruje u govoru, mogli bismo ga vezati uz razgovorni funkcionalni stil, no trebali bismo ga promatrati kao govornu varijantu koja obiluje izrazima koji nisu dio standardnoga jezika. Sociolingvisti žargon smatraju sociolektom, odnosno govorom mladih koji žive u gradskim sredinama. Međutim, to je samo djelomično točno jer

se žargon ne može lokalizirati horizontalno (kao urbani govor) ili vertikalno (kao govor mladih). Žargon se brzo mijenja i vezan je uz određene društvene skupine. Žargonizmi su riječi karakteristične za pojedine žargone. Njihova su najčešća obilježja kratkotrajnost i brzo zamjenjivanje pojedine riječi novom. No, neke riječi i izrazi koji pripadaju žargonu s vremenom postaju dijelom govora (najčešće) gradske sredine i prelaze u domenu razgovornoga funkcionalnog stila standardnoga jezika. Zbog toga je u mnogim slučajevima teško sa sigurnošću ustvrditi je li neka riječ žargonizam ili kolokvijalizam. Žargonizmi se koriste da bi odredili stilsku razinu neke situacije, nešto naglasili (*Kužiš?*), šokirali (*mrak sniženje*), učinili atmosferu manje formalnom ili omogućili govorniku da se izrazi izravno te da pokaže kako je u stanju poigrati se jezikom i biti kreativan (*žišku*). Žargonizam se može pojaviti i u *ozbiljnome kontekstu* (kontekstu javnoga govora, politike ili sl.) i tada on privlači pozornost i izaziva reakcije, pozitivne ili negativne te biva zapamćenim (*biti u banani, lajkanje*). Žargonizmi se ponekad smatraju izravnijima od standardnih riječi. Žargonizmi mogu predstavljati i otpor prema normi ili izraz nonkonformizma prema kulturi i društvu. Žargonizam može predstavljati i eufemiziranost (primjerice *biti u banani* znači *biti loše raspoložen*). Žargonizmi pridonose živosti i zanimljivosti te modernosti iskaza, no oni i otežavaju komunikaciju svojom višeznačnošću. Razumijevanje žargonizama ovisi o govorniku i njegovim stavovima, iskustvu, obrazovanju pa i poznavanju stranih jezika ukoliko je žargonizam posuđenica. Mediji imaju vrlo važnu ulogu u širenju žargonizama. (Horvat, Muhvić-Dimanovski⁸) Žargonizmi su česti i na društvenim mrežama, a naročito na popularnome Facebooku. Korisnici Facebooka vrlo su kreativni kreatori žargonizama. Internetski žargonizmi u hrvatskome jeziku najčešće nastaju preuzimanjem riječi iz engleskoga jezika, uporabom domaćih riječi u novome značenju i hrvatskom tvorbom. Najpoznatiji žargonizmi povezanih s Facebookom jesu *lajkati, fejs, fejzbukizam, fejser, antifejsbukovci, smajlići, emotivci, lajkeri, zbnjivači, gundala*. (Halonja, 2014.)

⁸ Preuzeto s: http://neologizam.ffzg.unizg.hr/pdf/Drzava_u_banani_mrak_sniženja.pdf, 14. prosinca 2015, podatci o referenci nalaze se u poglavlju *Izvori*.

4. 3. Poštapalice

Poštapalice su jezična sredstva kojima se govornik koristi da bi dobio vremena za oblikovanje glavne misli. (Silić i Pranjković 2007: 390) To su i riječi prazna značenja koje mogu označavati psihičku stanku, a često su i smatrane odlikama niskoga stila. (Bijelić 2009.) Nije posve razjašnjeno pitanje jesu li poštapalice dopuštene u razgovornomu stilu standardnoga jezika. One se najčešće javljaju u razgovornomu stilu hrvatskoga jezika. Smatramo da poštapalice ne bi smjele biti dopuštene u razgovornomu stilu standardnoga jezika, no svjesni smo činjenice da ih je u razgovoru često teško izbjeći, posebice što i akademska zajednica ima specifične ustaljene izraze na rubu poštapalice (*zar ne?*, *dakle*, *znači*). *Praktična hrvatska gramatika* i *Hrvatska gramatika* poštapalice uvrštavaju u čestice dok ih *Akademijina gramatika* uvrštava među usklrike, pri čemu se vidi da različito gledaju na njihovu (ne)poželjnost. Poštapalice stvaraju najčešće buku u komunikacijskome kanalu. Sastoje se ili od neartikuliranih glasova (*aaa*, *eee*) ili od poznatih konstrukcija (*pa šta ti ja znam*). Nisu prisutne u pisanoj komunikaciji dok su u govorenoj česte (čak i kod onih koji zamuckuju; razlog tomu može biti pomodnost takve pojave). Poštapalice mogu biti i riječi koje potječu iz engleskoga jezika (*super*, *definitivno*). (Vrljić 2007.) Poštapalice su česte u mladih, nekad čak mogu postati i predmetom ismijavanja osobe. Mladi često dobivaju i nadimke po poštapalicama (*ajde ti Što ti ja znam*).

4. 4. Vulgarizmi i psovke

Vulgarizmi i psovke nisu obavezan dio razgovornoga stila, no u njemu se gotovo u pravilu pojavljuju i tada razgovorni stil izlazi iz okvira standarda. Vulgarizmi i psovke riječi su koje vrijeđaju pristojnu dikciju. (Težak 1991.) Nema mnogo istraživanja o tome području jezika, možda i zbog sumnje da će takvo istraživanje unaprijed biti okarakterizirano kao niskokvalitetno. Vulgarizmi i psovke spadaju u emocionalan i ekspresivan leksik negativnoga predznaka (*sranje*, *sereš*). Prodiru u književnoumjetnički te u novije vrijeme publicistički stil. To izaziva burne diskusije, od toga jesu li opravdane pa do toga trebaju li biti uvrštene u rječnike. Ponekad vulgarizmi i psovke čak mogu poboljšati jezik, pridonijeti njegovoj

slikovitosti i metaforičnosti. Psovke su najčešće kratke i dolaze iz područja seksa, ekskrecije⁹ i natprirodnoga (često religijskoga). Funkcije psovki su razne, kreću se od izražavanja emocija (izražavaju ljutnju, iznenađenost, bijes, sreću ili veselje) do izražavanja pripadnosti grupi. Lingvistima je zanimljiva njihova struktura i mjesto u diskursnim tipovima. (Katnić-Bakaršić 1999: 84) Psovke su zapravo konstanta razgovornoga jezika na dijakronijskoj razini. Psovke možemo danas smatrati poštapalicama u razgovornome stilu jezika. (Opačić 2014.)

4. 5. Dijalektizmi

Dijalektizmi, riječi koje potječu iz dijalekata, česti su u svakodnevnoj komunikaciji upravo zbog interferencija materinskoga idioma (često mjesnoga idioma) i standarda koji se uči, a standard nije potpuno autonoman. Dijalektima u Hrvatskoj (četiri štokavska, šest čakavskih i šest kajkavskih) mnogo ljudi barem povremeno govori pa su stoga česte pojave dijalektizama u razgovornome stilu hrvatskoga jezika. Dijalektizmi se u razgovornomu funkcionalnom stilu vezuju uz privatnu sferu neke osobe, ali i uz prostor u kojemu se razgovornim stilom govori (*Došao ti je nono?*, *Baš sam to zaboravijo.*, *Kaj kažeš?*). Netko može odrastati i/ili živjeti u okruženju dijalekata, dijalekt može biti materinski idiom. Ponekad osobe koje žive u okruženju dijalekata koji im nije materinski idiom, zbog jakog utjecaja koji on vrši na njih, zaboravljaju/zatomljuju pojedine izraze na standardu i priklanjaju se dijalektnim izrazima, radi jezične adaptacije i komunikacijske kompetencije. No moguć je i obrnuti proces, odnosno osoba koja živi u dijalektnome okruženju, a ne govori njime, može utjecati na promjenu stava izvornih govornika dijalekata. Posebno su zanimljive granice urbanih sredina i dijalektnih sredina koje često rezultiraju spojevima dijalektizama i kolokvijalizama te dijalektizama i žargonizama (*Imaš čuda lož-ulja?* ili *Rekel si da je to super.*). U tome često govori urbanih sredina prednjači (zbog broja govornika, ali i stava kojim se takav govor smatra čak i prestižnim), a to možemo vidjeti sagledamo li situaciju u većim hrvatskim gradovima. Jezični je utjecaj četiriju najvećih gradova u Hrvatskoj (Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka) na širu okolinu velik. Govornici čiji organski idiomi znatnije odstupaju od standarda nastoje govoriti standardom pa se prilagođavaju govoru gradskoga središta svoje regije ne znajući da je taj govor često još udaljeniji od standarda. Govornici se organskih

⁹ Procesi izlučivanja štetnih tvari iz organizma.

idioma povode za obrascima govora tih gradova za koje oni misle da su standardni. Preuzimanje se najčešće vrši na prozodijskoj razini i razini fonema. Sociolingvistička podjela zagrebačkoga govora razlikuje općezagrebački idiom, konzervativnije kajkavske idiome i zagrebački štokavski idiom. Među tim su idiomima prisutna preklapanja i međudjelovanja. Opće zagrebački idiom inače karakterizira jednonaglasni dinamički sustav (*kràva*); nerazlikovanje glasova *č* i *ć*; frikativno *v* za razliku od standardnoga (štokavskoga) labiodentalnoga aproksimanta; nestanak »pravoga« kajkavskoga potpuna obezvučenja (*krf*); ujednačeno mjesto naglasaka; ograničenost glasa *e* kao odraza staroga poluglasa (*pes*); rijetka pojava glasa *-l* u glagolskom pridjevu radnom; uglavnom jekavski odraz jata; prisutnost zamjenice *kaj*; futur kao u substandardu (*reč.u, doč.u*) ili kajkavski tipa *došel bum*; česta upotreba *budem* umjesto štokavskoga se eliptičnoga futurskoga (*h*)*oću*; česta kajkavska upotreba svršenoga prezenta umjesto futura (*dođem danas*); uporaba pluskvamperfekta naizmjenično s perfektom (*bio sam to tam(o) stavio* i *stavio sam to tam(o)*); rijetka upotreba glagolskih priloga; često kajkavsko *nemrem, nemreš...* u prezentu; česti oblici poput *radla, zpaliti, si bio?* i česte stare germanske riječi (*žganci*). Promjene koje su se s vremenom u takvome govoru dogodile jesu: ujednačavanje naglasaka u deklinaciji riječi *ime*; prelazak naglasaka na prijedlog (*zàboli me*); naglasak u pridjevima na zadnjemu mjestu sloga (*filozćf*); redukcija samoglasnika (*kuiš*); gubljenje intervokalnih suglasnika (*delikvent*); kraćenje početnih slogova riječi (*čevru*); nastavak *-i* u G mn. a-osnova (*pivi*); komparativ s tvorbom *manje/više* (*manje jasan*); učestali žargonizmi i anglizmi (*faca, stajling*); upotreba bezličnih glagola (*radi se*); upotreba konstrukcija *dođi iza* (umjesto *dođi natrag*). (Kapović, 2006.)

Zagreb okružuju kajkavski govori koji pod utjecajem zagrebačkoga urbanog naglasnog sustava mijenjaju svoj izgovor u jednonaglasni dinamički (*kr'ava*). Takav govor kajkavski govornici iskazuju i u javnim ustanovama trudeći se govoriti što *standardnije* (što načelno uopće nije standardno). Grad Split okružuju i čakavski i štokavski govori. Čakavski se govori od standarda znatnije naglasno i fonološki razlikuju pa se govornici prilagođavaju splitskome govoru koji je standardu barem naglasno bliži (ima novoštokavski četveronaglasni sustav). Čakavski govornici tada uklanjaju i opreku između /č/ i /t'/ koja ih izvorno karakterizira. Štokavski se govornici uglavnom odmiču samo od naglasaka koji bi u gradu regije, Splitu, mogli zvučati neobično. Grad se Rijeka uvijek odlikovao čakavskim govorom, no to više nije tako. Zbog mnoštva doseljenika, naglasni je sustav u riječkome govoru postao jednoglasni dinamički (baš poput naglasnoga sustava Zagreba). Čakavski govornici iz bliže okoline preuzimaju riječki naglasni sustav i srednje /č/ u želji da se približe standardu. Govor se grada

Pule također može smatrati jednonaglasnim dinamičkim. Govor Osijeka odlikuje se novoštokavskim naglasnim sustavom koji postaje uzor govornicima staroštokavskoga naglasnog sustava koji se time odmiču od organskoga idioma. Iz toga možemo zaključiti da ljudi (naročito čakavci i kajkavci) govor u velikim gradovima smatraju *standardnijim* od samoga standarda pa tako najčešće posežu za jednonaglasnim dinamičkim sustavom s ujednačenim mjestom naglasaka (koji zapravo nije standardan, a čuje se uglavnom u Zagrebu i Rijeci te mjestima kojima su ta dva grada jezični uzori). (Kapović, 2004.)

5. RAZGOVORNI STIL STANDARDNOGA JEZIKA NA PLANU GOVORA I NA PLANU PISMA

Funkcije se govora i pisma ne pojavljuju u jednakoj mjeri u funkcionalnim stilovima. Razlika između plana govora i plana pisma za neke je funkcionalne stilove vrlo važna. Govor potiče razgovornost bilo kojega diskursnoga tipa, a u užem smislu razgovornost se tiče naročito privatnoga diskursa (tj., strukturalistički rečeno, razgovornoga stila). Govoreni oblici utječu na pisane i obrnuto. Svi se funkcionalni stilovi mogu realizirati u oba plana, no neke ipak svrstavamo među govorene dok druge svrstavamo među pisane. Elementi razgovornosti u stilovima/diskursima mogu opadati ili rasti. Moguće je raspoznavati elemente razgovornosti i unutar *nerazgovornih* podsustava (u znanstvenome stilu; tj. akademskome diskursu). Elementi razgovornosti vidljivi su većinom na fonološkoj razini (redukcije) i na leksičko-frazeološkoj razini (konstrukcije poput *nemati pojma* i razni frazemi). Razgovornost može u nekim pisanim tekstovima biti i *umjetno kreirana*, podsjećati na razgovor. (Kovačević i Badurina 2001: 55)

Razgovorni funkcionalni stil standardnog jezika pretežno je govoreni stil, no nailazimo i na njegova pisana očitovanja.

Razlika je između govora i pisma vrlo važna pa je stoga tradicionalna stilistika zanemarila bitan dio jezika, a monografija *Raslojavanje jezične stvarnosti* to je ponovno stavila u žarište proučavanja, što je i nas potaknulo na proučavanje.

5. 1. Razgovorni stil standardnoga jezika u govoru

Govor se razgovornoga stila standardnog jezika odvija u konkretnome vremenu i podliježe izboru i improvizaciji. Često je nepotpun te se kao takav popunjava koristeći mimike i geste. Svaki govornik toga stila privatno upotrebljava jezik te tako nastaju *privatni* žargoni. Govornik se u *privatnome diskursu* može služiti i svojim mjesnim govorom, a to se može odraziti i na njegov govor u javnosti, posebice na ortoepskoj razini standardnoga jezika. Govoru je razgovornoga stila standardnog jezika danas posvećeno vrlo malo pozornosti, čak i u školskome sustavu. Na govoreni tekst razgovornoga stila standardnog jezika utječu prozodijska svojstva, ali i neverbalni elementi koji pismu nedostaju. U govornoj situaciji govornici su uglavnom fizički prisutni dok u pisanoj najčešće nisu. Sintaksa je govora razgovornoga stila standardnog jezika jednostavnija od sintakse pisma. Govor je prožet elementima obraćanja i ponavljanja, a specifična je i govorna frazeologija i leksik. Uz govor razgovornoga stila standardnog jezika vezujemo fatičku funkciju te elemente koji pokazuju postojanje kontakta (frazе poput *Jesi dobro?*), trajanje kontakta (*Čuješ?*) i pozdravljanje (*Bok!*). Reakcije sugovornika vrlo su važne i utječu na preoblikovanje iskaza u slučaju većega interesa ili pak dosade. U govoru mogu postojati čak i paralelni tokovi. Govornik, međutim, često odmah na početku obznanjuje temu i stav o njoj i dalje se razgovor grana u smjerove. Govorena je rečenica uvijek iskaz u nastajanju prožet prekidima i pretapanjima. (Kovačević i Badurina 2001: 39 – 53) Razgovornost potiče prisnost među sugovornicima te često dolazi do jezične nepravilnosti, odnosno slobode prema standardu.

Unatoč tomu što je razgovorni stil standardnog jezika u govoru stalno u nastajanju i interferenciji s ostalim tipovima, moguće je opisati načine njegova funkcioniranja. Konverzacijska je funkcija razgovornoga stila u standardu u govoru vrlo bitna i predstavlja razmjenu mišljenja, dojmova, poruka. Konverzacija ovisi o situaciji koju čine mjesto, vrijeme, cilj i slično, te o ukupnome jezičnome i ostalome iskustvu govornika. Konverzacija je uspješna ako postoji načelo suradnje (termin Paula Gricea iz knjige *Logika i razgovor*, 1975.) koje se očituje u kvaliteti, kvantiteti, relaciji i načinu. Dakle, govornik ne smije biti previše opširan ili oskudan, iznositi irelevantne podatke ili biti nejasan, dvosmislen i slično. Govornici bi trebali ravnopravno raditi na konverzaciji. Za konverzaciju je bitna konverzacijska sintaksa koja predstavlja djelovanje oba sugovornika. Konverzacija može biti progresivna (rastuća) ili regresivna (padajuća). Temeljni pojmovi konverzacijske sintakse

jesu: *minimalna konverzacijska sekvenca, opća struktura konverzacije, temeljna konverzacijska sintaksa, glavni tipovi odstupanja od temeljne konverzacijske sintakse.* Minimalna konverzacijska sekvenca sastoji se od dvaju gramatički i semantički povezanih dijelova, iskaza i replike na iskaz (*Mogao bih prošetati psa. Mogao bi ti pospremiti svoju sobu ili Mogao bih uzeti tenisice. Ništa od toga, zar ne vidiš da je toplo?*). Opća struktura konverzacije sastoji se od konvencionalnoga otvaranja teme (*Ćao!*), sažetka (frazza koja nosi temeljnu informaciju; primjerice *Danas je bilo jako dobro na plaži.*), elaboracije (razvijanja konverzacije; primjerice *Dobro na plaži?*), prekida (*Sad je svaki dan tako.*), konvencionalnoga zaključivanja teme (*Drago mi je da sam te vidjela. Čujemo se!*). Temeljnu konverzacijsku sintaksu čine nezavisne rečenice u linearnome slijedu što dovodi do grananja konverzacije (*Kupali smo se u moru i ronili, a na kraju smo još i pecali...*). Odstupanja od temeljne konverzacijske sintakse događaju se kada sugovornik ignorira ponuđenu informaciju ili kada bira sporednu informaciju za osnovu daljnje komunikacije, ili kada sugovornik uvodi protuinformaciju kao novi temelj konverzacije. U okviru odstupanja od temeljne konverzacijske sintakse razgovorni se stil raslojava. (Kovačević i Badurina 2001: 55 – 79)

Razgovorni stil standardnoga jezika u govoru u sebi ima ove žanrove: govorni činovi i događaji (pa se može govoriti o žanru molbe, naredbe, želje, savjeta, obećanja, prijekora, sućuti, čestitanja i sl.). Osim toga, razlikujemo i običnu i specijalnu konverzaciju. Prvoj je najznačajnija funkcija fatička i tu spadaju razgovori o vremenu, razne priče i anegdote te posebice trač. Drugoj vrsti konverzacije dajemo određenu svrhu, odnosno tu spadaju razgovori kod liječnika, automehaničara, trgovca. Pričanje priče važan je žanr neformalne komunikacije. Priča se sastoji od ovih dijelova: početak-sredina-kraj. Posebno je zanimljiv i žanr trača koji se razvija pripovijedanjem. Trač je većinom monološka forma, no obilježen je prekidanjem ili zapitkivanjem te komentarima i digresivnošću. Trač ima svoje socijalne funkcije kao što su uspostavljanje solidarnosti, istraživanje zajedničkih normi i uspostavljanje socijalne kontrole. Trač je interaktivan žanr u kojemu pojedinci najčešće na početku pokušavaju dati opravdanje za svoj čin. Osoba koja odbija sudjelovanje u traču smatra se nekomunikativnom. (Katnić-Bakaršić, 2001: 100 – 106) Zanimljiva su sociolingvistička istraživanja razgovornoga stila standardnog jezika u odnosu na spol govornika koja pokazuju veću uspješnost iznošenja misli u ženskoj populaciji.

Za potrebe našega istraživanja snimili smo, u rujnu 2015., razgovor troje studenata (dviju studentica i jednoga studenta) četvrte godine studija Hrvatski jezik i književnost u Puli,

koji definiramo razgovornim stilom standardnoga jezika. Snimljeni razgovor dostupan je na CD-ROM-u, a ovdje donosimo samo djelić, ogledni primjer razgovora u okvirima standarda, na temu studentskih obveza:

Prva studentica: Josipe, jesi bio na predavanju iz Stilistike?

Student: Da.

Prva studentica: Što ste radili?

Student: (əəə)... Radili smo ... Samo malo... Funkcionalne stilove smo radili, po Siliću. Onih pet stilova.(əəə) Profesorica je govorila o tome kako smo preuzeli zapravo ih od ruskih, ruske stilističke škole (əəə) i onda smo za svaki dali ukratko obilježja pojedinog stila. To je u biti bilo s prezentacija i za domaću zadaću smo dobili (əəə) zaključno poglavlje naslovljeno Nekoliko značajki za razgraničenje funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika Hudeček, Frančić i Mihaljević. To je recimo što se tiče Stilistike ...

Prva studentica: A čekaj, ti si posudio tu knjigu?

Student: Da.

Prva studentica: U knjižnici?

Student: Posudio sam knjigu i uspio sam si ...

Prva studentica: Ako mi možeš dati da si kopiram i da napišem zadaću?

Student: Da, imam ovdje.

Prva studentica: Onda ću uzeti od tebe.

Student: (əəə) A ti?

Druga studentica: Pa čekaj, nemam ti kod sebe bilježnicu, ali ...

Prva studentica: A čekaj, što ste morali napraviti za Postmodernizam?

Druga studentica: Aha, za Postmodernizam smo trebali iščitati dio teksta pod naslovom Antihumanizam i antirealizam i knjigu ćeš pronaći u pdf-formatu.

Prva studentica: A čekaj, to je ona knjiga od Matka Slovića?

Druga studentica: Da, iz iste te knjige koju smo već obrađivali.

Prva studentica: Da, da.

Student: Bila si na Teoriji? I znaš što je za zadaću?

Druga studentica: Da, jesam.

Student: Si napravila ...

Druga studentica: Da.

Student: Znaš koja je zadaća?

Druga studentica: Da.

Student: Dobro.

Druga studentica: Ti si napravio tablicu?

Student: Da.

Druga studentica: Baš onako u bilježnici odvojeno za ...

Student: Da, da.

Druga studentica: Onaj članak ...

Student: Da, ono što je poznato ...

Prva studentica: To trebamo obraditi prema onoj insert metodi?

Druga studentica: Da, metodi čitanja.

Student: Da, da.

Druga studentica: Ti si to isto napravio, tablicu i ...

Student: Jesam, jesi sva tri teksta?

Druga studentica: Ne, ja sam dva. Dobro, ne zaboravi sutra imamo predavanja.

Student: Ne, prvi je obavezan.

Druga studentica: Druga dva su po izboru. Eshipov je obavezan, druga dva su po izboru.

Prva studentica: Oba dva su istog autora?

Druga studentica: Ne, Radoslava Katičića i drugi je od Ljudevita Jonke.

Student: Od Ljudevita Jonke da. A za idući puta imamo iz Moderne drame što?

Druga studentica: Morao si ... Da ...

Prva studentica: Čitati Dubrovačku trilogiju jer ćemo gledati ...

Student: Isječke iz ...

Prva studentica: Izvedbu ili isječke ...

Student: Izvedbu, ovaj, prikaz ...

Druga studentica: Ne, izvedbu i isječke ...

Student: Prikaz drame ...

Druga studentica: Ne, to ćemo gledati... ne, to ćemo gledati ... isječke iz Ekvinocija.

Student: Ne, ja mislim da je rekao Dubrovačka trilogija.

Druga studentica: Mislim da je rekao da ćemo gledati kako je on razriješio sukob na sceni, kao motivacijska moć i patrijarhalna moć. Tako je nešto rekao ...

Prva studentica: Ako već niste, ja vam predlažem da obradite iz hrestomatije ...

Student: Jesam.

Prva studentica: Cijeli onaj uvod.

Druga studentica: Senkerov.

Student: Senkerov uvod da ... Ne, ne, drugi...

Prva studentica: Tako će vam lakše biti ...

Druga studentica: Da ...

Student: Ne drugi dio, prvi dio.

Druga studentica: Prvi dio?

Student: Da, jer odnosi se na model.

Druga studentica: A to je novija drama?

Student: Na model, da, jer kako ide ono ... Da ... Stilski pluralizam.

Druga studentica: Ne znam, nisam sigurna.

Student: Da, da. Stilski pluralizam jer u biti tamo spominje ... Znači tu raščlambu na (əəə) ... U biti moderne drame na verizam i artizam. To je u biti profesor govorio na predavanju, baš na te dijelove.

Druga studentica: A čekaj, ti ne moraš doći na predavanje sljedeći tjedan?

Prva studentica: Dvopredmetni ...

Student: Da, dvopredmetni kao ne bi trebali dolaziti, ali ću svejedno, ovaj ...

Druga studentica: Doći ćeš?

Student: Da.

Druga studentica: Mislim da ... Previše biste prepustili ... Propustili...

Student: Propustili bi, da, previše.

Druga studentica: A vidiš bilo bi zanimljivo ...

Student: I još s obzirom na to da ... Profesor će nas ispitivati na završnom ispitu, usmenom ...

Prva studentica: Baš to, ta djela što smo čitali i to što smo gledali? I neke značajke?

Student: I to, ali i profesor Koroman, a ne ...

Druga studentica: A profesor Koroman ispituje na usmenom?

Student: Da.

Druga studentica: Za pismeni ispit?

Prva studentica: Za modernu i hrvatsku dramu?

Student: Za Modernu i suvremenu hrvatsku dramu.

Prva studentica: Stvarno?

Student: Da, tako su mi rekli.

Druga studentica: To je baš grozno.

Prva studentica: A pismeni ispit isto imamo ...

Druga studentica: Pa pismeni imamo ...

Student: Kolokvij imamo kod njega.

Druga studentica: Da, ali kolokvije samo ...

Student: Ne znam, meni je, meni je ... Tako mi je rečeno. A sad, ne znam. Možda i nije. O tom-potom.

Druga studentica: A što bi trebao onda iz literature uzeti, hrestomatiju novije drame? I trebao bi, mislim, čitati ta djela.

Student: Da, obavezno.

Druga studentica: A što je bilo s onim filmom, napisati neki kritički prikaz?

Student: Kojim filmom?

Prva studentica: To ako budemo išli u kazalište. To sam čula, da ćemo morati napisati kritički prikaz.

Student: Da.

Druga studentica: Jesi pogledao onaj ...

Student: Da, vjerojatno. Ovlaš sam pogledao i ono vezano za Kerempuh, ZKM, ITD, HNK.

Mislim u HNK recimo igra ...

Druga studentica: Tad, početkom 11. mjeseca?

Student: Da. Da idemo u biti dok traje ... (əəə) ... Interliber.

Druga studentica: Da.

Student: I u sklopu toga ti je ... Sam gledao ... Mislim ... Igra Vučjak od Krleže.

Druga studentica: Krleže.

Student: Ali to traje, onako, dosta dugo.

Druga studentica: Ali, to sve ... Zamisli ...

Prva studentica: A to sve završi ...

Student: A nekih tri sata sigurno ćeš ... Mislim ne bi baš tri sata, ali dva sata ...

Prva studentica: A cijena ulaznice?

Student: Cijena ulaznice ti ide prema ... Prema ...

Druga studentica: Broju studenata.

Student: Prema grupi.

Druga studentica: Aha, prema grupi, da.

Student: Ovisno ... Ovisno o veličini, broju grupe.

Prva studentica: Ali, postoji ...

Student: S obzirom na to da će nas vjerojatno biti ... (əəə) ... negdje oko pedeset...

Prva studentica: Misliš da će ...

Druga studentica: A iz prve godine i druge?

Student: Studenata.

Druga studentica: Ili?

Student: Ne, ne. Prva i druga godina diplomskog studija su obvezne da idu, a nakon toga koliko ostane mjesta. To se popunjava.

Druga studentica: A mi smo obvezni da idemo?

Student: Da, mi smo obvezni jer ti je u izvedbenom nastavnim programu ...

Druga studentica: A što ako ja ne mogu?

Student: Jer u silabusu piše da moramo.

Prva studentica: A ako ja ne mogu doći?

Student: Pa dobro, imaš pravo izostati tri puta sa svakog predavanja. Bez opravdavanja ...

Druga studentica: I onda je to ...
Student: Bez opravdavanja.
Prva studentica: A ako ne odem u kazalište?
Student: To ti neće ...
Prva studentica: Onda je to jedan izostanak?
Student: Tako je.
Druga studentica: A ono što smo išli u Rovinj?
Student: To ti je isto bio ... Računao se ... To ti se isto računalo kao ...
Prva studentica: Jedan izostanak?
Student: Da.
Druga studentica: Jer su nama rekli da će se drugačije računati.
Student: Kako?
Druga studentica: Pa morao si ići, bio si obvezan da ideš, jedino ako doneseš neku ispričnicu...
Student: Kod nas je bilo ...
Druga studentica: I da su ...
Student: Kod nas je bilo ...
Prva studentica: Ja sam to shvatila kao da će postojati neke sankcije. Kad sam ja išla ...
Student: Kod nas je bilo drugačije ... Ne ... Kod nas je bio primjerak nekih koji nisu jednostavno htjeli ići i onih koji, naravno, nisu mogli i nije bilo nikakvih sankcija.
Prva studentica: Ali, nije bilo da ti nisi mogao ići jer ti je sve bilo plaćeno, autobus je bio plaćen.
Student: Da, ali neki jednostavno nisu mogli. Kao recimo, primjerice ... Kao što ti možda ne ćeš moći.
Druga studentica: Znam.
Student: To je to. Zbog posla.
Druga studentica: Zbog posla. Da, ali ne zato što mi se nije dalo.
Student: Jer meni isto neće odgovarati ako budemo išli u 12. mjesecu. Ja onda isto... Onda neću...
Druga studentica: Pa mogli smo ...
Student: Moći.
Prva studentica: Pa može u 11. ako vam ...
Student: Kažem ... Dvije su opcije: da idemo sad u 11. mjesecu dok je Interliber i da idem ... Da idemo u prvom mjesecu ...
Druga studentica: To je baš super.
Student: Da, vidjet ćemo.
Druga studentica: Zašto u prvom mjesecu?
Student: Pa u 12. ... Onda ja ne mogu.
Druga studentica: Aha, ali što je u prvom mjesecu na programu?
Student: Pa nisam gledao, ali počinje ti nova kazališna sezona.
Druga studentica: Mislim ...
Student: U biti ona možda ... Da, mislim da kazališna sezona ide po onom ...
Druga studentica: E, to ne znam.
Student: Kao i nova akademska godina. Mislim nastavna godina. Ali dobro, nebitno. (əəə) ... Ne znam.

Razgovor studenata na **morfološkoj razini** pokazuje upotrebu zamjenice *te* umjesto *one* (*te knjige koju smo već obrađivali*), upotrebu *tamo* umjesto *ondje* (*tamo spominje*), *tu* umjesto *onu* (*tu raščlambu*), upotrebu veznika *ako* i u službi pitanja te naglašavanja (*Ako mi možeš dati da si kopiram i da napišem zadaću?*, ... *kao motivacijska moć i patrijarhalna moć* ...), izostavljanje enklitike *li* (*I znaš što je za zadaću?*), izostavljanje sklonidbenih nastavaka složenih kratica (*u HNK recimo igra* ...), skraćivanje pomoćnoga glagola *jesam* u pitanjima (*Si napravila* ...) i uporabu nepravilnih nastavaka za kondicional (*propustili bi, mi bi*).

Razinu sintakse obilježavaju nedovršenost misli (*To ti neće* ...), obrnuti redosljed riječi (*Funkcionalne stilove smo radili...*, *lakše biti, zapravo ih, jer odnosi se na model, sam gledao, ću svejedno*), elipse (*Bila si na Teoriji?*), ponavljanja (*Kod nas je bilo* ...), umetanja riječi koje olakšavaju izricanje misli i naglašavanje osobnosti (*samo malo, recimo, mislim, onako, kako ide ono, ja, ti*), ispravljanje vlastitoga iskaza (... *preuzeli zapravo ih od ruskih, ruske stilističke škole* ...), nepravilna sročnost (*Vučjak od Krleže*), izostavljanje veznika *da* u zavisnim rečenicama (*Dobro, ne zaboravi sutra imamo predavanje.*), uzročni veznik na prvome mjestu u rečenici (*Jer meni isto neće odgovarati* ...) te nepravilne konstrukcije (*obvezne da idu*).

Leksičku razinu obilježavaju kolokvijalizam *kopiram*, žargonizam *super*, posuđenica *silabus* i poštapalice *u biti, čekaj* i *ovaj* te emocionalno-ekspresivni izrazi (*a, e, aha*).

Razina je semantike bogata prenesenim značenjem (*za svaki dali* ..., *kazališna sezona ide* ... i dr.).

Na **prozodijskoj razini** vidljiv je trud studenata za melodijskim naglascima prema pravilima raspodjele (*nàpišem, nàslovljeno, nàpraviti, sùkob, prìkaz, cijéna, trèbali, glèdati* i dr.)

Na **razini intonacije** uočavamo uzlazno-silazan smjer prožet brojnim upadima i prekidima te naknadnim nastavcima u iznošenju misli. (*A čekaj, ti si posudio tu knjigu?*, *Si napravila* ..., *Ako već niste, ja vam predlažem da obradite iz hrestomatije* ... *Jesam* ... *Cijeli onaj uvod*).

Gestikulacija koja prati ovaj razgovor tiče se intenzivnih pokreta ruku (naročito pri rečenicama: *Ti si napravio tablicu?*, *Posudio sam knjigu i uspio sam si* ..., *Baš onako u bilježnici odvojeno za* ...).

5.2. Razgovorni stil hrvatskoga jezika u govoru

Razgovorni stil standardnoga jezika u govoru usporedit ćemo s razgovornim stilom hrvatskoga jezika u govoru na primjeru snimljenoga razgovora dviju prijateljica (razgovor je snimljen u rujnu 2015.):

A: *Ej, bok!*

B: *Ćaooo, ajme nismo se vidle sto godina, pa di si ti?*

A: *Ajme stvarno, ful mi je drago da te vidim. Gdje žuriš? Daj sjedni na sekundu.*

B: *Ajde može, važi, al samo na par minuta.*

A: *I, šta ćeš popit? Jesi gladna?*

B: *Ma nee, evo može samo voda.*

A: *Čekaj, šta stvarno nećeš ništa osim vode? Da skuham kavu ili čaj ili...*

B: *Ma ne treba ništa stvarno, daj pliz samo sjedni da pročavrljamo.*

A: *Dobro ajde oke. I kaži, šta ima novo? Gdje se tako žuriš?*

B: *Maaa eto cijeli dan sam u nekom điru. Imam za obaviti neke poslove i još sam mislila skoknut u šoping da nabavim neke nove krpice i to.*

A: *Opa, pa eto baš sam i ja mislila ovih dana da skoknem malo do centra i vidim sad ovu novu robu šta je došla. Čula sam, znaš, da je ova jesenska kolekcija baš kul i da su cijene ful dobre.*

B: *E odlično jer baš nisam nešto pri parama pa ako bude nešto na popustu mogu kupiti više toga. Jer znaš ovo ljeto je bilo bukirano partijama, trošilo se na stajling, cugu, a sve pomalo.*

A: *Ma znam, ja i dečko smo bili jedno dvadesetak dana u Splitu. Da ti ni ne pričam koliko smo potrošili. Ali vrijedi odvojiti pare za par dana bez presinga, a i sunce je ful pržilo tako da smo maksimalno iskoristili te dane.*

B: *Aaa baš ljepo. Baš sam hepi zbog vas. Ma ček, kolko ste vi ono već skupa? Ima jedno tri godine, jel da?*

A: *Da, da, zato smo i bili u Splitu, baš nam se poklopio datum sa ferijama pa ono.*

B: *Kužim, kužim, pa ja uvijek kažem uživaj, šta mladi smo.*

A: *Pa normalno, a i ful nam pada teško mislim hahaha.*

B: *E ovako, pa mogle bi skupa sutra u šoping jer ja mislim da danas ionako ne bi sve stigla. Da li si ti slobodna sutra?*

A: *Može. Ujutro moram nešto obaviti, a popodne sam fri.*

B: Super. Čut ćemo se preko fejsa. Znaš šta, ja sad idem jer sam se dosta zadržala pa se čujemo još za sutra.

A: Pa mogla si još ostat. A dobro niš onda. Vidimo se sutra.

B: Oke važi, ajde ćao draga!

A: Ćaoooo!

Taj primjer razgovora na **fonološkoj razini** otkriva redukcije (*vidle, al, ček, kolko, niš*), kontrakcije (*jel*), krnji infinitiv te nepravilno izgovaranje jezičnih oblika (*nečeš, ljepo, već, ćemo*).

Morfološku razinu obilježavaju nepravilna upotreba i izgovor zamjenica (*Gdje žuriš?* umjesto *Kamo žuriš?* te *šta* umjesto *što*) te krnji infinitiv (*popit, obavit, skoknut, kupit, odvojit, ostat*) i nepravilna uporaba prijedloga *sa* (*sa ferijama*). Aorist pomoćnoga glagola (za tvorbu kondicionala) redovito je *bi* u svim licima (*Mogle bi skupa sutra...*).

Razinu sintakse obilježavaju ponavljanja (*stvarno, nešto, da, pa, kužim*), elipse (*i to ..., pa ono...*), specifični početci rečenica (*Jer znaš...*), specifična slaganja dijelova rečenice (*ja i dečko... umjesto dečko i ja...*) te specifičan redosljed riječi u rečenici (*Ful nam teško pada mislim*) i ustaljeni izrazi (*super, znaš*), konstrukcija *za* + infinitiv (*za obavit*). Zanimljiva je i upitna konstrukcija s *da*: *Da li si slobodna sutra?*

Što se tiče **razine tvorbe riječi**, zanimljiv je spoj strane riječi i domaćega sufiksa (*bukirano*).

Leksička razina bogata je žargonizmima i dijalektizmima (*Di si ti?, roba, pare, cuga, kužim, fejs*), talijanizmima (*ćao, đir*), latinizam (*ferije*), anglizmima (*ful, pliz, oke, šoping, kul, partijima, stajling, presinga, hepi, fri*), emocionalno-ekspresivnim izrazima (*ajme, ajde, daj, eto, opa, e, a, aaa, haha*). Prisutan je i srbizam *važi*, a vidljiva je i poštapalica *ful*.

Semantičku razinu karakterizira upotreba prenesenoga značenja (*krpice* u smislu *odjeće* te *skoknut* u smislu *otići*) ili proširenoga značenja (*par* u značenju *nekoliko*).

Razina naglaska obilježena je dinamičnim i uglavnom pojednostavljenim naglasnim sustavom te nestandardnim mjestom naglaska (*oba'vit, buk'irano*).

Taj primjer govora potječe iz mlade populacije i karakteristično je za nju semantičko područje mode i trgovine (razgovor o *krpicama* i *šopingu*) te leksičko preuzimanje stranih

riječi (u ovome slučaju anglizama). Gestikulacija je vrlo razvijena (pokreti rukama) i izrazi lica prate govor. Intonacija se ne odlikuje čestim izmjenama silaznoga i uzlaznog smjera, često je ravna.

5.3. Razgovorni stil standardnoga jezika u pismu

Plan se pisma razgovornoga stila standardnog jezika vezuje uz prostor te dotjeranost izraza. Prostor se u pismu može popuniti čak i grafičkim elementima. Pisac teksta razgovornoga stila standardnog jezika mora pokušati predvidjeti moguće nejasnoće pa i osmisлити tekst na taj način. Pisani iskazi tada moraju, iako duži od govorenih članaka, biti nenarušeni. Pisani je tekst zatvorenije strukture i iskazi nastaju u nekakvu linearnome slijedu. Takav je iskaz dotjeran, veće dužine i pun pravopisnih i gramatičkih sredstava. (Kovačević i Badurina 2001: 39 – 53)

Primjere za pisani razgovorni stil standardnoga jezika preuzeli smo s vlastite e-pošte, riječ je o korespondenciji s kolegama studentima, na temu fakultetskih obaveza:

Primjer 1.

Ej evo ga.

Konačno je gotov. :)

Evo jedan je u wordu, a drugi u pdf-u

pa ne znam čini mi se da u print studiu traže u pdf-u,

da se ne bi pomaknule stranice.

Najizrazitija obilježja te e-poruke tiču se **pravopisne** i **sintaktičke** razine. Na **pravopisnoj razini** upotrebu emotikona (:)), pisanje imena programa i imena fotokopirnice malim početnim slovom (*word, pdf, print studio*). **Sintaktičku razinu** obilježava umetanje neutralnih i nepotrebnih konstrukcija (*pa ne znam*). Na **morfološkoj razini** vidimo deklinaciju bez umetanja intervokalnoga *j* (*studiu*).

Primjer 2.

Evo, ovo sam mu poslala i predala u printanom obliku, ali nije mi ništa odgovorio pa ne znam je li u redu.

Ta e-poruka odlikuje se anglizmom (*printanom*) na **leksičkoj razini** te specifičnim redosljedom riječi na **sintaktičkoj razini** (*ali nije mi ništa odgovorio*).

Primjer 3.

Hvala ti puno :-)

Na **pravopisnoj razini** ponovno vidimo upotrebu emotikona *:-)* koji zamjenjuje rečenični znak.

Primjer 4.

Ja sam poeziju učila iz bilježnice i skripti koje nam je prof. dao. Budu godine, zbirke, teorija, ništa teško. Sretno!

Zanimljivo je u toj e-poruci primijetiti semantičko-sintaktički nepotrebnu zamjenicu *ja* te eliptične dijelove rečenice (*Budu godine, zbirke, teorija*) i nabrojanja.

Primjer 5.

Seminar ti nemam na mailu, pisala sam o novelama Miljenka Jergovića. Kolokvij iz poezije su ti godine, naslovi zbirke, obilježja, on će vam već naglasiti što treba. Nauči samo iz onih skripti što kolaju među studentima.

Savjetništvo su oni primjeri iz zadaća, 10 savjetnika nabrojati, ništa teško.

Ti si vrijedna i nećeš imati problema oko toga.

Sretno ti i drago mi je da si mi se javila.

Obilježja te e-poruke tiču se uglavnom **sintaktičke razine**, i to eliptičnih i nejasnih konstrukcija te rečeničnoga nizanja (*Kolokvij iz poezije su ti godine, naslovi zbirke, obilježja, on će vam već naglasiti što treba. Savjetništvo su oni primjeri iz zadaća, 10 savjetnika nabrojati, ništa teško.*). **Leksičku razinu** obilježava anglizam *mail* i kolokvijalizam *nabrojati*. **Morfološki** je zanimljiva upotreba svršenoga oblika glagola *učiti* te G mn. ženskoga roda na -i (*skripti*).

Primjer 6.

Evo šaljem ti seminar, nadam se da će ti pomoći, sretno!

Sintaktički je zanimljivo promatrati nizanja samostalnih rečenica u okviru rečeničnoga niza.

Primjer 7.

Evo, šaljem ti još jedan (nedovršeni) koji sam pisala prijateljici s prve godine. Nisu baš briljantni, ali posluže svrsi. ;)

U toj e-poruci vidimo upotrebu emotikona na **pravopisnoj razini** (;)), emocionalno-ekspresivnoga izraza (*evo*) na **leksičkoj razini** te određenoga oblika pridjeva (*nedovršeni*) na **morfološkoj razini**.

Primjer 8.

Na govornim smo vježbama radili brzalice do kraja, održali svatko svoj jednominutni govor i dala nam je ocjene pa smo imali debatu na temu „Bolonja: da ili ne“. Za sljedeći put moramo pripremiti jednominutni govor na temu Ekologija. I pogledala sam novu prezentaciju, super je. Onda sutra ja čitam početak, a ti ono od rezultata istraživanja ... Vidimo se sutra!

Specifičnost te e-poruke odlikuje se u **sintaktičkom** nabranju samostalnih rečenica i izvještavanju (*održali svatko svoj jednominutni govor i dala nam je ocjene ... I pogledala sam ...*) te u **leksičkome** odabiru žargonizma *super je*. Naziv kolegija pisan je malim početnim slovom.

Iz svih navedenih primjera vidljivo je da se najviše značajki odnosi na sintaktičku razinu, da su -izmi na leksičkoj razini suženi u uporabi te da pravopisna korektnost nije uvijek presudna.

5.4. Razgovorni stil hrvatskoga jezika u pismu

Razgovorni stil standardnoga jezika u pismu također možemo usporediti s razgovornim stilom hrvatskoga jezika. Primjere smo preuzeli s internetskih stranica Foruma (www.forum.hr) u kategorijama *Ljubavna frka* i *Frizura*¹⁰:

Primjer 1.

nemojte srat, amy je imala predoobar friz!! 🤖

ali ste zaboravili na onog lika, 'modnog dizajnera', sa onim prestrašnim loknama. al neznam kako se zove.

čisti užas

Na **pravopisnoj razini** rečenice počinju malim početnim slovom (*nemojte srat ...*), a malim je početnim slovom napisano i ime *amy*. Pojavljuju se i redukcija (*al*) negacije se ne odvajaju (*neznam*). Obilježja su pravopisne razine i nedostatak interpunkcije (*čisti užas*), emotikoni te polunavodnici ('*modnog dizajnera*'). Na **morfološkoj razini** vidimo nepravilnu upotrebu prijedloga *sa* (*sa onim*). Na **sintaktičkoj razini** možemo uočiti obrnuti redosljed riječi u rečenici (*ali ste zaboravili ...*). Taj odlomak na **leksičkoj razini** otkriva žargonizme (*friz, lik, lokne*) i vulgarizam (*nemojte srat*). Zanimljiva je i **semantička razina**, odnosno proširivanje značenja (*predobar friz, prestrašne lokne*) te učestala **tvorbena** prefiksacija (*prestrašno, predoobar*).

Primjer 2.

ima super zurku, sexy je i opasan..

Obilježje je te rečenice na **pravopisnoj razini** pisanje početka rečenice malim početnim slovom (*ima super zurku ...*), grafijska razina nosi anglizme (*sexy*), a na **leksičkoj** žargonizam *zurku* i anglizam *sexy*. **Semantički** je zanimljiva riječ *super* koja u sebi nosi mnoštvo značenja, a u standardnome je hrvatskome jeziku samo prefiksoid.

¹⁰ Preuzeto s: <http://www.forum.hr/showthread.php?t=868568> i <http://www.forum.hr/showthread.php?t=330859>

Primjer 3.

Zakaj misliš da se žene uređuju zbog muškarca?

U toj rečenici na **leksičkoj razini** uočavamo dijalektizam *zakaj*.

Primjer 4.

Imam 24 let, na faksu sam (malo je i to zapelo), osim toga ne radim ništa osobito. U vezi sam (bila?) godinu i pol, tako nešto, lik stariji od mene 10.

Ima zmrljanu prošlost koju sam ja odlučila prihvatit. Ja sam ljubomorne prirode i dosta često smo imali svađe zbog toga, ali ljubomorani je i on.

Na **pravopisnoj razini** ovoga odlomka uočavamo krnji infinitiv (*prihvatit*). Taj je odlomak na **leksičkoj razini** obilježen dijalektizmom (*let*) i žargonizmom (*lik*), a na **sintaktičkoj razini** rečeničnim nizanjem (*tako nešto, lik stariji od mene 10.*) i elipsom (*lik stariji od mene 10.*). **Leksički** je i **tvorbena** zanimljiva riječ *zmrljanu* (prefiksacija žargonizma).

Primjer 5.

Kužim, upotrijebit ću to ubuduće! 🤔

Tu rečenicu obilježava žargonizam *kužim*, na **leksičkoj razini**, i upotreba emotikona, na **pravopisnoj razini**.

Primjer 6.

googlam celi dan da pokušam shvatiti.

Pa valjda vidi vruga u meni u tim situacijama u kojima me prozivao sotonom i kad me gurnuo na pod. A ja stvarno mislim da nisam ništa uvredljivo rekla ili napravila, pa čak i da jesam, istina, nema opravdanja da me fizički vrijeđa.

Taj je odlomak na **pravopisnoj razini** obilježen pisanjem početka rečenice malim slovom (*googlam celi dan da pokušam shvatiti.*); na **morfološkoj i pravopisnoj** nestandardnom alternacijom *ije/je*, što je i dijalektno motivirano (*celi*), a na **sintaktičkoj** nizanjem rečeničnih

dijelova (*pa čak i da jesam, istina, ...*); na **leksičkoj razini** anglizmom *googlam*, koji se ne fonetizira.

Primjer 7.

Neće me povući, trenutno se ne viđamo. Al stalno je u meni neki strah i tjeskoba, ne mogu ništa raditi. Ne znam kaj da očekujem.

Na **pravopisnoj razini** uočavamo redukciju (*povući, al*) i krnji infinitiv (*raditi*), a na **leksičkoj** dijalektizam *kaj*.

Iz navedenih primjera nameće se da je u razgovornome stilu jezika više pravopisnih i leksičkih odstupanja nego u razgovornome stilu standardnoga jezika. Sintaksa se odlikuje većom slobodom u redu riječi, čest je rečni niz. Dijalektizmi i žargonizmi na leksičkoj razini ono su što odmah te pisane tekstove kvalificiraju nestandardnim. Valja naglasiti da te jezične osobine u tome stilu nisu pogreška, to su njegova odlika, a ovdje su istaknute samo zato da bismo pokazali što takve napise razlikuje od onih koje smatramo dijelom standardnoga jezika.

6. ZAKLJUČAK

Zbog nedovoljnoga proučavanja razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskog standardnog jezika ukazala se potreba za istraživanjem teorijskoga okvira i novijih pojava u tome stilu. Analizom teorijskoga okvira utvrđene su pojave zanemarivanja govorenoga aspekta toga stila, a analizom praktičnoga okvira (kraćega istraživanja) utvrđeni su razlikovni elementi razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskog jezika i razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskog standardnog jezika u govoru i pismu.

Spoznali smo da razgovorni stil ima svoje zakonitosti na svakoj jezičnoj razini, ali i da se ne da čvrsto odijeliti od ostalih stilova, međusobno se s njima isprepleće. U okviru proučavanja razina, detaljnije smo obradili leksičku razinu zbog praktičnih razloga, razlike su između razgovornoga stila i ostalih stilova ondje snažne. Pri pokušaju rješavanja problema zanemarivanja govorenoga aspekta razgovornoga funkcionalnog stila, oslonili smo se na literaturu (knjiga *Raslojavanje jezične stvarnosti* autorica Lade Badurine i Marine Kovačević iz 2001.) koja uključuje proučavanja o govorenome planu razgovornoga funkcionalnog stila prema najnovijim promjenama koje su se dogodile u području stilistike te smo na nju usmjerili našu pozornost.

Kombiniranjem spoznaja iz starije i novije literature pristupili smo istraživanju razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskog standardnog jezika i razgovornoga stila hrvatskog jezika na konkretnim primjerima na temelju teorijskoga okvira iz knjige *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* autorica Anđele Frančić, Lane Hudeček i Milice Mihaljević. Primjeri pokazuju da se razgovorni funkcionalni stil različito realizira u okviru standarda ili izvan njega, u govoru i u pismu. Razlike je između razgovornoga stila standardnoga jezika i razgovornoga stila hrvatskoga jezika moguće uočiti na svakoj razini. U razgovornome stilu hrvatskoga jezika na prozodijskoj i pravopisnoj razini uočavamo standardno nepravilno izgovaranje ili pisanje; zatim na morfološkoj razini nestandardne deklinacije ili konjugacije, nestandardne upotrebe riječi; na razini sintakse ustaljene izraze, nestandardne konstrukcije rečenica ili prečesto ponavljanje; na leksičkoj razini uporabu žargonizama, vulgarizama i dijalektizama; na semantičkoj razini česte metafore i prenesena značenja riječi; na razini tvorbe riječi nestandardne spojeve i konstrukcije riječi. Sve navedene pojave nisu dobrodošle u razgovornomu stilu standardnoga hrvatskog jezika, i to ih čini

različitima. Sve što se pokazalo odlikom stilova njegove su odlike, a ne pogreške. To je posebice naglašavao i J. Silić u svojim temeljitim i temeljnim prikazima stilova hrvatskoga jezika.

Ovim smo radom pokušali produbiti spoznaje o razgovornome stilu standardnoga jezika, usporediti ga s razgovornim stilom hrvatskoga jezika te se posvetiti vidovima njihova očitovanja, i govoru i pismu. Razlike među njima vidljive su na svim razinama pa se pokazala logična i potreba podjela koju donosi knjiga *Normativnost i višefunkcionalnost hrvatskoga standardnoga jezika*, što smo u uvodu i naznačili kao početnu tezu.

LITERATURA

Badurina, Lada (2008). Jezično raslojavanje i tipovi diskursa. Zagrebačka slavistička škola.

Preuzeto s: <http://www.hrvatskiplus.org/>. 29. kolovoza 2015.

Badurina, Lada, Marina Kovačević (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka, Izdavački centar Rijeka.

Biber, Douglas; Susan Conrad (2009). *Register, genre and style*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bijelić, Angelina (2009). Razgovorni stil. U: *Hrvatistika* 4 (4). Str. 57. – 66.

Bjelobrk, Vladimir (2009). Kojemu funkcionalnom stilu pripadaju reklame?. U: *Hrvatistika*. Str. 67. – 79.

Coseriu, Eugenio (2011). *Teorija jezika i opća lingvistika*. Zagreb: Disput.

Frančić, Anđela, Lana Hudeček, Milica Mihaljević (2006). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Govorimo hrvatski (1997). Priredio Mihovil Dulčić. Zagreb: Hrvatski radio i Naklada Naprijed.

Halonja, Antun (2014). Između računalnoga nazivlja i žargona. U: *Hrvatski jezik* broj 1. Str. 25. – 18.

Hrnjak, Anita (2005). Geste i mimika kao izvor frazeologije: na primjeru hrvatske frazeologije. U: *Filologija* 44. Str. 29. – 50.

Kapović, Mate (2004). Jezični utjecaj velikih gradova. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 30. Str. 97. – 105.

Kapović, Mate (2006). Najnovije jezične promjene u zagrebačkom govoru. U: *Kolo* 4.

Katnić-Bakaršić, Marina (1999). *Lingvistička stilistika*. Open Society Institute Center For Publishing Development Electronic Publishing Program. Budapest.

Katnić-Bakaršić, Marina (2001). *Stilistika*. Sarajevo: Svjetlost.

- Lee, David YW (2001). Genres, registers, text types, domains and styles: Clarifying the concepts and navigating a path through the BNC jungle. U: *Language Learning and Technology Vol. 5*. Str. 37. – 72.
- Mandić, Vlado (1998). *Kako javno razgovarati hrvatski*. Pula: C.A.S.H
- Opačić, Nives (2009). *Reci mi to kratko i jasno: Hrvatski za normalne ljude*. Zagreb: Novi liber.
- Opačić, Nives (2014). *Novi jezični putokazi: Hrvatski na raskrižjima*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Silić, Josip (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Silić, Josip, Ivo Pranjković (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stolac, Diana (2001). Podstil razgovornoga stila hrvatskoga jezika – govor mladih. U: Međunarodni znanstveni skup *Hrvatski književni jezik*. Budimpešta. Str. 1. – 14.
- Težak, Stjepko (1990). *Hrvatski naš svagda(š)nji*. Zagreb: Školske novine.
- Vidović, Radovan (1969). *Kako (ne)valja pisati*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Vilček, Danijel (2014). Čujemo se fejsom: o razgovornom stilu na Facebooku (s posebnim osvrtom na leksičku razinu). U: *Hrvatistika* str. 95. – 104.
- Vrljić, Stojan (2007). Poštalice u hrvatskom jeziku. U: *Jezik* 54 (2). Str. 60 – 64.
- Vrsaljko, Slavica (2011). Pregled suodnosa razgovornoga stila i slobodnijih žanrova novinarsko-publicističkoga stila. U: *Magistra Iadertina* 6 (6). Str. 117. – 124.

IZVORI

Država u banani i mrak sniženja - žargonizmi u razgovornom jeziku.

http://neologizam.ffzg.unizg.hr/pdf/Drzava_u_banani_mrak_snizenja.pdf, preuzeto 14. prosinca 2015.

Frizura. <http://www.forum.hr/>, preuzeto 16. listopada 2015.

gmail.com, preuzeto 16. listopada 2015.

Intervju. <http://www.vecernji.hr/tag/intervju-4920/p18>, preuzeto 21. rujna 2015.

Jezik i sport. <http://ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2014/.../jezik-sport1.docx>, preuzeto 8. rujna 2015.

Leon, Donna (2005). *Smrt u tuđini*. Zagreb: Izvori, Večernjakova biblioteka.

Ljubavna frka. <http://www.forum.hr/>, preuzeto 2. listopada 2015.

Matilda putuje na more. <http://www.vecernji.hr/kratkaprica/jasminka-domas-matilda-putuje-na-more-1016845>, preuzeto 21. rujna 2015.

Podrži protivnika i zaradi bod u gostima. <http://www.vecernji.hr/hrvatska/podrzy-protivnika-i-zaradi-bod-u-gostima-1025173>, preuzeto 21. rujna 2015.

Strah me da nas prosvjedni kabaret s ulice ne nadjača. <http://www.vecernji.hr/kazaliste/vitez-strah-me-da-nas-prosvjedni-kabaret-s-ulice-ne-nadjaca-265087>, preuzeto 21. rujna 2015.

Zvijezda emisije Tvoje lice zvuči poznato: Moj imaginarni dečko jako je tolerantan.

<http://www.vecernji.hr/drustvene-mreze/zvijezda-emisije-tvoje-lice-zvuci-poznato-moj-imaginarni-decko-jako-je-tolerantan-972213>, preuzeto 21. rujna 2015.

SAŽETAK

U ovome se radu pokušava produbiti teorijski okvir razgovornoga funkcionalnog stila u govoru i pismu te u standardu ili izvan njega. Pristup tradicionalne funkcionalne stilistike utemeljen je na proučavanju pisma razgovornoga stila. Upoznajemo se s obilježjima jezičnih razina razgovornoga stila standardnoga jezika i razgovornoga stila hrvatskoga jezika na konkretnim primjerima i time pokazujemo razlike među njima.

Ključne riječi: razgovorni stil, govor, pismo, standardni oblici, nestandardni oblici

ABSTRACT

In this paper, an attempt is to expand the theory of Colloquial style in speaking and writing form and in standard or nonstandard form. The traditional functional stylistic approach is based on writing form of Colloquial style. We introduce the characteristics of the language levels of Colloquial style in standard Croatian language and Colloquial style in Croatian language and by that we recognise the differences between them.

Key words: colloquial style, speaking form, writing form, standard constructions, nonstandard constructions